

UNIwersytet SZCZECIŃSKI
WYDZIAŁ HUMANISTYCZNY
Instytut POLITOLOGII i EUROPEISTYKI

EWA PIEPIORA

AUTOREFERAT ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

**POLITYZACJA ZJAWISKA IMIGRACJI
W POLSCE**

Rozprawa doktorska
przygotowana pod kierunkiem
dr hab. Renaty Podgórzeńskiej, prof. US

Szczecin 2019

STRUKTURA AUTOREFERATU

1.	Uzasadnienie wyboru tematu	3
2.	Założenia teoretyczne.....	4
2.1.	Cel pracy	5
2.2.	Teza i hipotezy badawcze	6
2.3.	Pytania badawcze	7
3.	Założenia metodologiczne	8
3.1.	Zakres chronologiczny rozprawy.....	8
3.2.	Metody i techniki badawcze.....	10
3.3.	Stan badań	11
4.	Struktura pracy	14
5.	Wnioski	15

1. Uzasadnienie wyboru tematu

Do wyboru tematu pracy zainspirował Autorkę dyskurs związany z problemem imigracji podejmowany przez partie i ugrupowania polityczne, elity intelektualne organizacje pozarządowe oraz różnego rodzaju podmioty działające w analizowanym obszarze. Co więcej, zainicjowany dyskurs angażował również opinię publiczną, która systematycznie zwiększała swe zainteresowanie problematyką imigracji. Uwzględniając skalę i dynamikę napływu imigrantów do Polski, a przede wszystkim mając na uwadze przyczyny imigracji zauważyć należy, iż dyskurs „imigracyjny” w Polsce był silnie skorelowany z wyróżnionymi przesłankami. Zainteresowanie kwestią imigracji, a tym samym dyskurs polityczny skoncentrowany wokół zagadnienia imigracji, cechował się swego rodzaju doraźnością. Inicjowany w sytuacjach zwiększonego napływu imigrantów do Polski, szybko ustępował innym kwestiom istotnym z punktu widzenia państwa i społeczeństwa. Co ważne, okazjonalnie wzmacniany przekaz nie przekładał się na realne działanie ze strony instytucji państwowych właściwych w sprawach polskiej polityki imigracyjnej. W ostatnim czasie istotnym czynnikiem, który determinował proces polityzacji w Polsce był kryzys imigracyjny, którego nasilenie nastąpiło w 2015 roku. Polska jako członek Unii Europejskiej (UE) uczestniczyła w procesie podejmowania decyzji o sposobach jego rozwiązania. Prezentowane przez Polskę stanowisko odbiegało od rozwiązań postulowanych przez instytucje europejskie. Lansowane rozwiązania, a przede wszystkim krytyka działań podejmowanych przez UE w tym zakresie, znalazła również odzwierciedlenie w nasilającym się konflikcie na polskiej scenie politycznej. Przy czym prezentowane w krajowym dyskursie stanowiska partii i ugrupowań politycznych spolaryzowały nie tylko scenę polityczną, ale również opinię publiczną. Był to czas ożywionej dyskusji na temat imigracji do Polski i podejmowanych decyzji politycznych.

Powyższe przesłanki stanowiły asumpt do zainteresowania się Autorki problemem polityzacji imigracji w Polsce i podjęcia się zadania przeanalizowania czynników determinujących proces polityzacji imigracji, wyjaśnienia na czym ów proces polega oraz uchwycenia momentu, w którym polityzacja imigracji umocniła się i miała wpływ na podejmowane decyzje i rozwiązania w kwestii imigracji w Polsce. Autorka podjęła ponadto próbę wyjaśnienia, czy stanowiska partii i ugrupowań politycznych w podejściu

do kwestii imigracji różniły się, jak również czy dyskusje prowadzone przez przedstawicieli partii i ugrupowań politycznych były przedmiotem sporu politycznego oraz czy opinia publiczna w kwestii imigracji również uległa polaryzacji. W proces polityzacji zjawiska imigracji w Polsce zaangażowani byli różni aktorzy (podmioty polityki migracyjnej). Autorka podjęła się również przeanalizowania roli aktorów procesu polityzacji imigracji oraz ich wpływu na ten proces.

Polityzacja zjawiska imigracji będąca przedmiotem niniejszych rozważań, wymaga dogłębnej eksplanacji. Niniejsza dysertacja stanowi zatem uzupełnienie zagadnień poruszanych przez badaczy z obszaru migracji o pomijany dotąd obszar badawczy jakim jest kwestia polityzacji zjawiska imigracji w Polsce. Dotychczas kwestie te poruszane były fragmentarycznie i nie doczekały się całościowej analizy. Zdecydowało to o podjęciu się przez Autorkę zadania scharakteryzowania procesu polityzacji imigracji w Polsce. Jego przebiegu, czynników jakie determinowały ów proces oraz implikacji dla praktyki politycznej.

2. Założenia teoretyczne

Przedmiotem badań niniejszej rozprawy są zagadnienia związane z procesem polityzacji zjawiska imigracji w Polsce w latach 2004-2018. W niniejszej dysertacji polityzację zjawiska imigracji Autorka rozumie jako proces, w którym występuje zainteresowanie aktorów politycznych i niepolitycznych zjawiskiem imigracji. Włączenie imigracji do dyskursu politycznego powoduje, że staje się ona elementem sporu/konfliktu, który prowadzi do wypracowania propozycji odpowiedzi na wyzwania związane z imigracją, a więc zostaje uznana za kwestię wymagającą interwencji państwa, czy podejmowania określonych działań politycznych. Imigracja staje się zatem elementem procesu podejmowania decyzji politycznych, czyli nabiera znaczenia politycznego. Polityzacja imigracji, to również kształtowanie się polityki migracyjnej, wyrażane między innymi w zmianach obowiązujących aktów prawnych, wprowadzaniu nowych rozwiązań, czy dokumentach strategicznych rządu. W procesie polityzacji kształtowanie polityki migracyjnej dokonuje się pod wpływem dyskursu politycznego, a decyzje podejmowane przez aktorów politycznych mają na celu między innymi uzyskanie określonych korzyści politycznych.

2.1. Cel pracy

Celem głównym niniejszej dysertacji jest eksplanacja procesu polityzacji zjawiska imigracji w Polsce po 2004 roku oraz ustalenie, czy i w jaki sposób obecność kwestii imigracji w stanowiskach i programach partii oraz ugrupowań politycznych, debacie politycznej i publicznej przełożyła się na konkretne działania i decyzje polityczne (akty prawne, dokumenty strategiczne, programy). W przeprowadzonej analizie uwaga została skoncentrowana na wybranych elementach procesu polityzacji imigracji istotnych z punktu widzenia przyjętych hipotez badawczych. W tym miejscu warto jest podkreślić również i to, iż Autorka skupiła się na kluczowych aspektach analizowanego problemu, koncentrując swą uwagę przede wszystkim na kryzysie migracyjnym w UE i jego następstwach z punktu widzenia praktyki politycznej w Polsce oraz na problemie napływu imigrantów z Ukrainy. Pozostałe jak udowodniły prowadzone badania nie miały tak znaczącego wpływu na polityczną rzeczywistość w Polsce, stąd też stanowią jedynie kontekst prowadzonych analiz.

Dla tak sprecyzowanego celu głównego rozprawy Autorka postawiła cele szczegółowe:

1. Rozpoznanie czynników, które zainicjowały i determinowały zainteresowanie partii i ugrupowań politycznych oraz opinii publicznej zjawiskiem imigracji w Polsce.
2. Określenie miejsca jakie zajmowała kwestia imigracji w programach partii i ugrupowań politycznych.
3. Ustalenie motywów jakimi kierowali się aktorzy polityczni podejmując kwestie imigracji.
4. Eksplanacja procesu polityzacji zjawiska imigracji, w tym uchwycenie momentu w jakim czasie i od kiedy można uznać, że kwestia imigracji, stała się przedmiotem działań politycznych.
5. Ukazanie aktywności aktorów politycznych i niepolitycznych procesu polityzacji oraz ich wpływ na kształtowanie się polityki migracyjnej państwa.
6. Uchwycenie implikacji procesu polityzacji zjawiska imigracji w Polsce.
7. Wskazanie kluczowych momentów procesu polityzacji imigracji w Polsce.

2.2. Teza i hipotezy badawcze

W badanym okresie imigracja do Polski nie stanowiła szczególnego zainteresowania partii i ugrupowań politycznych, jednakże tematyka związana z imigracją podejmowana była podczas wprowadzania rozwiązań prawnych związanych z napływem i pobytem imigrantów, jak również w krajowych dokumentach strategicznych. Nieliczne partie i ugrupowania polityczne podejmowały temat imigracji w swoich dokumentach programowych oraz programach wyborczych. Dopiero pojawienie się kryzysu imigracyjnego w Unii Europejskiej w 2015 roku spowodowało szczególne zainteresowanie tymi kwestiami. Zatem przyjmuje się, że zjawisko imigracji w Polsce po 2004 roku podlegało procesowi polityzacji, natomiast umocnienie tego procesu nastąpiło w okresie pojawienia się kryzysu imigracyjnego w Europie oraz kampanii wyborczej do parlamentu w 2015 roku.

Teza ta została sformułowana na podstawie analizy kontekstu, czyli wzięto pod uwagę sytuację w jakiej znajdowała się Polska po 2004 roku, uwarunkowania, które wpływały na skalę i dynamikę zjawiska imigracji oraz uwzględniono czynniki, jakie determinowały stanowiska partii i ugrupowań politycznych oraz aktywność organizacji pozarządowych w tym zakresie. Ponadto wzięto pod uwagę decyzje polityczne podejmowane przez partie rządzące w związku z zachodzącą koniecznością zastosowania przez Polskę rozwiązań kryzysu imigracyjnego podjętych przez państwa członkowskie UE oraz czym one były argumentowane.

W rozprawie na podstawie eksploracji źródeł i ich politologicznej eksplanacji sformułowano i poddano weryfikacji poniższe hipotezy:

1. *W proces polityzacji zjawiska imigracji w Polsce zaangażowani byli aktorzy: polityczni (partie i ugrupowania polityczne) i niepolityczni (podmioty polityki imigracyjnej).*
2. *Na kształt polityki imigracyjnej wpływają różni aktorzy procesu polityzacji.*
3. *Wpływ aktorów procesu polityzacji na kształt polityki imigracyjnej jest zróżnicowany.*
4. *Nie wszystkie partie i ugrupowania polityczne odnosiły się do problemu imigracji w dokumentach programowych, programach wyborczych.*

5. *Kwestie imigracji stanowiły przedmiot konfliktu, sporu politycznego, polaryzacji stanowisk politycznych.*
6. *Zjawisko imigracji w Polsce nie było przedmiotem debaty politycznej z powodu traktowania tej kwestii przez partie i ugrupowania polityczne jako nieistotnej, dopiero kryzys migracyjny wywołał zainteresowanie tą kwestią.*
7. *Problem imigracji został włączony w obszar zainteresowań partii politycznych na potrzeby wyborcze i doraźne cele polityczne.*
8. *W proces polityzacji zjawiska imigracji zaangażowane były organizacje pozarządowe jako jeden z aktorów niepolitycznych procesu polityzacji.*
9. *Kwestie imigracji stanowiły przedmiot konfliktu, sporu, polaryzacji stanowisk organizacji pozarządowych.*
10. *Zainteresowanie opinii publicznej imigracją pozostawało w związku z wprowadzeniem problemu imigracji do dyskusji politycznej i prowadzoną debatą publiczną.*
11. *Polacy są bardziej przychylni obecności imigrantów z Ukrainy niż z kręgów odmiennych kulturowo.*
12. *Proces polityzacji zaowocował modyfikacją polityki migracyjnej państwa, jej założeń i kierunków.*

Weryfikacja wyżej przedstawionych hipotez pozwoliła określić, czy kwestie imigracji poddane zostały procesowi polityzacji oraz w którym momencie nastąpiło umocnienie tego procesu.

2.3. Pytania badawcze

Autorka sformułowała kilka pytań badawczych, które pozwoliły zweryfikować postawione hipotezy badawcze.

Pierwsze pytanie badawcze dotyczyło obecności kwestii imigracji w dyskursie politycznym oraz w programach i działaniach Rady Ministrów oraz kiedy i dlaczego kwestia imigracji stała się tematem dyskursu politycznego w Polsce. Jakie czynniki determinowały zainteresowanie partii i ugrupowań politycznych kwestią imigracji. Istotnym determinantem dla określenia czy dane zjawisko znajduje się w procesie polityzacji jest jego obecność w zainteresowaniu partii i ugrupowań politycznych,

dlatego też kolejne pytanie dotyczyło obecności kwestii imigracji w kampaniach i programach wyborczych partii i ugrupowań politycznych oraz wskazanie, które partie i ugrupowania polityczne podejmowały ów problem w programach wyborczych oraz jakie rozwiązania w zakresie imigracji proponowały. Jakie były motywy zainteresowania partii politycznych kwestiami imigracji? Analizą objęto aktorów politycznych i niepolitycznych procesu polityzacji zjawiska imigracji. Autorka postawiła drugie pytanie, którzy aktorzy byli uczestnikami procesu polityzacji imigracji, jaki był ich wpływ i zaangażowanie w kształtowanie się polityki imigracyjnej? Kolejne pytanie badawcze, na które Autorka podjęła próbę odpowiedzi w niniejszej rozprawie dotyczyło związku pomiędzy sposobem prowadzonej debaty politycznej a opinią publiczną. Ustalenia wymagało również, czy poprzez obecność kwestii imigracji w debacie politycznej zmianie uległ stosunek Polaków do imigrantów oraz czy występują różnice w postrzeganiu przez Polaków imigrantów z różnych regionów świata? Czy obecność kwestii imigracji w dyskursie politycznym przełożyła się na uregulowania prawne, praktykę polityczną? W dalszej kolejności Autorka podjęła próbę odpowiedzi na pytanie dotyczące zaangażowania w proces polityzacji organizacji pozarządowych jako aktora niepolitycznego procesu. Jakie organizacje pozarządowe uczestniczyły w procesie polityzacji imigracji, czy aktywność organizacji wpływała na kształtowanie się polityki imigracyjnej? Analizie została poddana imigracja z Ukrainy i w tym kontekście Autorka postawiła pytanie, czy kwestia imigrantów z Ukrainy była w zainteresowaniu partii i ugrupowań politycznych, czy była obecna w dyskursie politycznym? Czy imigracja z Ukrainy była wykorzystywana przez partie i ugrupowania polityczne w procesie polityzacji imigracji w Polsce?

3. Założenia metodologiczne

3.1. Zakres chronologiczny rozprawy

Punktem wyjścia do rozpoczęcia analizy polityzacji zjawiska imigracji w Polsce była akcesja Polski do UE w 2004 roku. Był to okres w którym polityka imigracyjna ulegała europeizacji i charakteryzował się dalszymi pracami nad rozwojem systemu

instytucjonalnego i prawnego w zakresie polityki imigracyjnej¹. Rok 2004 miał istotne znaczenie z punktu widzenia kształtowania się polityki imigracyjnej, ponieważ wraz z przystąpieniem do UE nastąpiło otwarcie granic. Powodowało to tym samym konieczność wypracowania i modyfikowania procedur i rozwiązań związanych z napływem imigrantów. Badania skoncentrowano zatem na newralgicznych z punktu widzenia polityzacji wydarzeniach wokół, których ogniskowały się stanowiska partii i ugrupowań politycznych w zakresie imigracji. Ze względu na fakt, iż polityzacja ma wpływ na kształtowanie się polityki imigracyjnej, która po 2004 roku stanowiła jedynie wycinek realizowanej polityki migracyjnej kraju, koniecznym było nakreślenie jej wewnętrznych i zewnętrznych czynników. Datą szczególną w procesie polityzacji był rok 2007, w którym Polska wstąpiła do Strefy Schengen. Wiązało się to ze zniesieniem granic wewnętrznych Polski, co powodowało konieczność dostosowania rozwiązań zarówno prawnych, jak instytucjonalnych związanych z polityką imigracyjną Polski. W okresie objętym badaniem miały miejsce sytuacje istotne z punktu widzenia procesu polityzacji. W tym czasie w Polsce odbyły się czterokrotnie wybory do parlamentu (2005, 2007, 2011 i 2015) jak również prowadzone były kampanie wyborcze. Znaczący dla procesu polityzacji w tym czasie był rok 2015, w którym toczyła się debata dotycząca kryzysu imigracyjnego równoległe z kampanią wyborczą do parlamentu. Datą zamykająca proces badawczy jest rok 2018, w którym został wypracowany kompromis przez państwa członkowskie UE dotyczący kwestii relokacji (odstąpiono od relokacji przymusowych), zaprezentowane zostały założenia do polityki imigracyjnej Polski, podpisana została również deklaracja z Marrakeszu, z której ostatecznie Polska wycofała się nie podpisując paktu ONZ poświęconego prawom uchodźców i migrantów (Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration - GCM)² oraz odbyły się wybory samorządowe, w których wykorzystano imigrację do osiągnięcia celów wyborczych.

---

¹Faza europeizacji obejmowała okres 2001-2004, w tym czasie dostosowywano do wymogów unijnych w związku z przystąpieniem do UE system prawno – polityczny w zakresie kontroli granic, polityki wizowej i admisyjki został dostosowany do wymogów unijnych w związku z planowanym przystąpieniem do UE, A. Górny, I. Grabowska - Lusińska, M. Lesińska, M. Okólski, (red.), *Transformacja nieoczywista. Polska jako kraj imigracji*, Studia Migracyjnej, Ośrodek Badań nad Migracjami, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2010, s. 262-264.

²United Nations, *Zgromadzenie Ogólne popiera pierwszy w historii Global Compact dotyczący migracji, wzywając do współpracy między państwami członkowskimi w zakresie ochrony migrantów*, <https://www.un.org/press/en/2018/ga12113.doc.htm> (dostęp: 01.05.2019).

3.2. Metody i techniki badawcze

Do zbadania postawionych w przedmiotowej dysertacji celów i hipotez badawczych zastosowano analizę danych zastanych oraz analizę decyzyjną jako metody wiodące. Ponadto wykorzystano analizę instytucjonalno-prawną, analizę komparatystyczną oraz analizę statystyczną jako metody wspomagające.

Analiza danych zastanych w niniejszej dysertacji pozwoliła na przeprowadzenie eksploracji zawartości źródeł i dokumentów. Jakościową analizę treści wykorzystano w przypadku interpretacji dokumentów zapisanych, tj. programów i stanowisk partii i ugrupowań politycznych, dokumentów strategicznych rządu, podejmowanych decyzji. W przypadku niniejszej rozprawy analiza postulatów politycznych odnosi się do obecności tematu imigracji w debacie politycznej w Polsce w badanym okresie. Analiza danych zastanych pozwoliła na zbadanie procesu polityzacji imigracji w Polsce. Wyróżnienie procesów zachodzących w kształtowaniu się stanowisk partii i ugrupowań politycznych jako istotnych aktorów procesu polityzacji wobec zjawiska imigracji w Polsce. Podejście to pozwoliło również na uchwycenie momentu w którym kwestie imigracji zostały poddane debacie politycznej.

Analiza decyzyjna pozwoliła Autorce na przeanalizowanie procesu podejmowania i wdrażania decyzji politycznych dotyczących kwestii imigracji w Polsce, ich skutków politycznych, oraz w jakich okolicznościach decyzje te były podejmowane, jak również jacy aktorzy uczestniczyli w procesie ich podejmowania. Została wykorzystana do uchwycenia momentu, w którym debata polityczna związana z imigracją do Polski oraz prezentowane stanowiska partii i ugrupowań politycznych, rządów miały swoje odniesienie w podejmowanych decyzjach politycznych dotyczących kwestii imigracji. Analiza decyzyjna pozwoliła również określić jakie czynniki determinowały decyzje polityczne w kwestii imigracji.

Analiza instytucjonalno-prawna pozwoliła rozpoznać na ile kwestie imigracji były w zainteresowaniu rządów oraz jakie rozwiązania zostały przyjęte, ponadto zbadać, które decyzje polityczne dotyczące imigracji, czy polityki imigracyjnej miały swoje odniesienie w podejmowanych rozwiązaniach normatywnych.

Analizie komparatystycznej poddano programy wyborcze, stanowiska partii i ugrupowań politycznych pod względem występowania w nich kwestii imigracji.

Pozwoliło to na rozstrzygnięcie, czy w stanowiskach partii i ugrupowań politycznych występowały różnice w kwestiach imigracji. Zastosowanie tej metody pozwoliło na ustalenie, czy zmianie ulegały trendy w zakresie postrzegania zjawiska imigracji i imigrantów przez Polaków.

Analizę statystyczną wykorzystano do analizy trendów migracyjnych, skali i charakteru imigracji w Polsce. Dzięki ujęciu ilościowemu zawartemu w opracowaniach instytucji odpowiedzialnych za raportowanie sytuacji imigracyjnej w Polsce dokonano analizy zmian trendów imigracyjnych na przestrzeni lat 2004 – 2017³. Analizie statystycznej została poddana również sytuacja demograficzna w Polsce oraz prognozy z nią związane w kontekście imigracji.

3.3. Stan badań

Podkreślenia wymaga, że problematyka polityzacji imigracji w Polsce pozostaje poza głównym nurtem badań. Istnieje wiele opracowań dotyczących polityki imigracyjnej w Polsce, nie dotyczą one jednak polityzacji tego zjawiska. Badacze zajmujący się migracją podejmują się definiowania polityzacji migracji w niewielkim zakresie. Temat polityzacji imigracji w Polsce jest sygnalizowany w opracowaniach dotyczących szeroko pojętej kategorii imigracji. Potwierdza to, że tak jak polityka imigracyjna nie znajdowała szczególnego miejsca w zainteresowaniach politologów, tym samym proces polityzacji imigracji nie był kategorią kluczową.

Głównymi źródłami eksplanacji zawartej w rozprawie są dokumenty aktorów procesu polityzacji imigracji w Polsce – partii i ugrupowań politycznych, Sejmu i Senatu, rządu, ogólnopolskich organizacji pozarządowych realizujących swoje zadania w obszarze imigracji, jak również jednostek samorządu terytorialnego. W toku prac nad dysertacją wykorzystano również materiały mediów ogólnopolskich i lokalnych. Proces eksplanacji opierał się głównie na pracach naukowych polskich badaczy procesów migracyjnych oraz polityki migracyjnej i innych polityk sektorowych opublikowanych po roku 1989. Analizie zostały poddane również między innymi: programy, stanowiska partii i ugrupowań politycznych, towarzyszące wprowadzanym rozwiązaniom prawnym i organizacyjnym akty prawne, rozporządzenia, programy, projekty związane

---

³Dane statystyczne opracowane zostały do 2017 roku, ponieważ opracowania statystyczne za rok 2018 ukazały się dopiero w 2019 roku.

z uregulowaniem kwestii imigracji, expose premierów poszczególnych rządów, stanowiska organizacji pozarządowych związane z kwestią imigracji, dane statystyczne, min. Eurostatu, Głównego Urzędu Statystycznego, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, materiały prasowe, badania opinii publicznej dotyczące problematyki imigracji w Polsce przeprowadzone przez CBOS.

Opracowania wykorzystane w rozprawie obejmowały zagadnienia związane z kategorią analityczną jaką jest pojęcie polityzacji oraz polityki imigracyjnej. Zagadnienia związane z polityzacją zjawisk społecznych pozwoliły na usystematyzowanie i ukierunkowanie egzegezy tej kategorii analitycznej. Wśród opracowań dotyczących polityzacji na uwagę zasługują między innymi prace Zbigniewa Bloka, Mirosława Karwata, Macieja Duszczyka, Magdaleny Lesińskiej, Kamila Matuszczyka, Waldemara Parucha, Renaty Podgórzeńskiej, Franciszka Ryszki⁴. Dla dogłębnej egzegezy pojęcia polityzacja istotne miejsce zajęły opracowania Chantal Mouffe i Carla Schmitta⁵.

Za niezwykle interesującą i cenną należy uznać literaturę dotyczącą polityki imigracyjnej w Polsce. Badacze polityki imigracyjnej w Polsce przeanalizowali proces jej kształtowania się uwzględniając wiele czynników wpływających na jej ostateczny kształt. W niniejszej dysertacji odwoływano się między innymi do opracowań Anity Adameczyk, Krzysztofa Cebuli Macieja Duszczyka, Włodzimierza Fehlera, Agaty Górny, Izabeli Grabowskiej – Lusińskiej, Katarzyny Głębickiej, Agnieszki Kulesy, Magdaleny Lesińskiej, Sławomira Łodzińskiego, Patrycji Matusz – Protasiewicz, Rafała Matyji,

---

⁴Z. Blok, *O polityczności, polityce i politologii*, Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań 2009; Z. Blok, M. Kołodziejczak, *O statusie i znaczeniu kategorii polityki i polityczności w nauce o polityce*, „Studia Politologiczne”, 2015, z. 37, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2015; M. Duszczyk, M. Lesińska, K. Matuszczyk, *Upolitycznienie kwestii demograficznej (starzenia się ludności) w Polsce*, „Studia i Materiały”, 2015, z. 5, Ośrodek Badań nad Migracjami, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2015; M. Karwat, *Polityczność i upolitycznienie. Metodologiczne ramy analizy*, „Studia Politologiczne”, 2010, z. 17; M. Lesińska, *Inkluzja polityczna imigrantów we współczesnej Europie*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2013; W. Paruch, *Konsekwencje definiowania myśli politycznej dla kwestionariusza badań politologicznych*, „Humanities and Social Sciences”, 2015; R. Podgórzeńska, *Problem polityzacji zjawiska migracji w powojennej Polsce*, [w:] B. Kromolicka, H. Wlczak (red.), *Bezdomna Europa. Migracje po II wojnie światowej we współczesnych badaniach humanistów*, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Humanistycznego US Minerwa, Szczecin 2015; F. Ryszka, *O pojęciu polityki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1992.

⁵ Ch Mouffe, Carl Schmitt, *wyzwanie polityczności*, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2011; Ch. Mouffe, *Polityczność*, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2008; C. Schmitt, *Pojęcie polityczności*, Wydawnictwo Znak i Fundacja im. Stefana Batorego, Kraków – Warszawa 2000.

Marka Okólskiego, Mikołaja Pawlaka, Konrada Pędziwiatra, Aliny Potrykowskiej, Renaty Podgórzeńskiej, Anny Siewierskiej – Chmaj, Dariusza Stoły, Marka Szonerta, Moniki Trojanowskiej – Strzęboszewskiej, Agnieszki Weiner⁶.

Analiza stanu badań pozwala stwierdzić, że obecnie nie ma naukowego opracowania dotyczącego polityzacji zjawiska imigracji w Polsce. Istnieją co prawda publikacje dotyczące polityzacji migracji, jednakże żadna z nich nie odnosi się w sposób kompleksowy do zagadnień związanych z polityzacją imigracji w Polsce. Niniejsza dysertacja jest zatem odpowiedzią na niezgłębiony dotychczas temat na niwie badań polskiej politologii jakim jest zagadnienie polityzacji zjawiska imigracji w Polsce.

---

⁶ A. Adamczyk, *Spoleczno-polityczne implikacje imigracji do Polski w latach 1989 – 2007*, Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, Poznań 2012; W. Fehler, K. Cebul, R. Podgórzeńska, *Migracje jako wyzwanie dla Unii Europejskiej i wybranych państw członkowskich*, Wydawnictwo DIFIN, Warszawa 2017; M. Duszczak, *Polska polityka migracyjna a rynek pracy*, Oficyna wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2012; M. Duszczak, *Polityka migracyjna*, [w:] M. Lesińska, M. Okólski, *25 wykładów o migracjach*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2018; K. Głębicka, M. Okólski, D. Stola, *Polityka migracyjna Polski*, „Prace Migracyjne” 1998, z. 18, Ośrodek Badań nad Migracjami, Warszawa 1998; A. Górny, I. Grabowska - Lusińska, M. Lesińska, M. Okólski, *Transformacja nieoczywista. Polska jako kraj migracji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2010; A. Kulesa, *W stronę konceptualizacji polityki migracyjnej jako szczegółowej polityki państwa: definicja i pole badawcze*, „Studia z Polityki Publicznej”, Szkoła Główna Handlowa, 2017, z. 4; M., Lesińska, *Migracje we współczesnej analizie politologicznej – niewykorzystany potencjał*, Ośrodek Badań nad Migracjami, „CMR Working Papers”, 47/105; M. Lesińska, M. Okólski (red.), *25 wykładów o migracjach*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2018; S. Łodziński, *Przymus dziejowy i poczucie ciągłości. Społeczno-kulturowy kontekst kształtowania się polityki migracyjnej w Polsce w latach 1918-2004*, [w:] H. P. Müller, M. Zielińska (red.), *Transgraniczność w perspektywie socjologicznej. Migracje przymusowe w Europie*, Zielona Góra 2012; S. Łodziński, M. Szonert, „Niepolityczna polityka”? *Kształtowanie się polityki migracyjnej w Polsce w latach 1989 – 2016 (kwiecień)*, CMR Working Papers, 90/148, Ośrodek Badań nad Migracjami, Warszawa 2016; P. Matusz-Protasiewicz, *Model wielopoziomowego zarządzania w tworzeniu polityki integracji imigrantów w Unii Europejskiej. Rola Europejskiego Funduszu na rzecz Integracji Obywateli Państw Trzecich w kształtowaniu polityki integracyjnej w Polsce*. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Wrocław 2014; R. Matyja, A. Siewierska-Chmaj, K. Pędziwiatr, *Polska polityka migracyjna. W poszukiwaniu nowego modelu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2015; M. Pawlak, *Imitacja w tworzeniu polskiej polityki integracji cudzoziemców*, „Studia Migracyjne - Przegląd Polonijny”, 2013, z. 3; M. Pawlak, *Polityki publiczne wobec migracji*, [w:] J. Kwaśniewski, *Nauki o polityce publicznej. Monografia dyscypliny*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2018; A. Potrykowska, *Określenie zasad i kierunków polityki migracyjnej Polski w dobie integracji europejskiej*, [w:] Rządowa Rada, *Ludnościowa Rekomendacje Rządowej Rady Ludnościowej w zakresie polityki ludnościowej Polski*, Warszawa 2014; M. Trojanowska – Strzęboszewska, *Kształtowanie się stanowisk politycznych na temat imigracji i imigrantów w Polsce w latach 2001 – 2005*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2010; *Stosunek do imigracji i imigrantów parlamentarnych partii politycznych w Polsce. Analizy wybranych debat parlamentarnych*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2010; A. Weiner, *Europeizacja polskiej polityki wobec cudzoziemców: 1990-2003*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2006.

4. Struktura pracy

Dysertacja ma konstrukcję problemową. Poszczególne jej rozdziały zostały poświęcone określonym zagadnieniom. Rozprawa składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów oraz zakończenia. Pierwszy rozdział ma charakter teoretyczno-opisowy, natomiast pozostałe cztery stanowią część badawczą niniejszej rozprawy. Ich kolejność oraz zawartość merytoryczna wynika z przyjętego celu badawczego oraz złożoności postawionych pytań badawczych.

W pierwszym rozdziale zatytułowanym „Teoretyczne aspekty badań problemu polityzacji” przedstawione zostały rozważania teoretyczne dotyczące zagadnień związanych z polityzacją oraz imigracją. Skoncentrowano się przede wszystkim na teoriach dotyczących polityzacji, jej determinantów, mechanizmów oraz implikacji procesu polityzacji. Przedstawiano również teoretyczne aspekty imigracji. Omówiono aspekty depolityzacji. W rozdziale została podjęta eksplikacja definicji polityzacji imigracji. Zagadnienia omówione w tej części dysertacji stanowią niejako podstawę teoretyczną do dalszych merytorycznych rozważań dotyczących egzegezy zjawiska imigracji w Polsce.

Rozdział drugi pracy zatytułowany „Sytuacja imigracyjna w Polsce” poświęcony został sytuacji imigracyjnej w Polsce. Przedstawiono w nim determinanty i założenia polityki imigracyjnej jej prawne podstawy, skalę i charakter imigracji do Polski oraz instrumenty zarządzania imigracją. W rozdziale omówiono proces ewolucji kształtowania się polskiej polityki imigracyjnej pod wpływem determinantów prawnych, społecznych, kulturowych oraz ekonomicznych. Przeanalizowano również podstawy prawne polskiej polityki imigracyjnej, jak również zmiany zachodzące w prawodawstwie polskim związanym z imigracją w badanym okresie. W rozdziale tym przeanalizowano również krajowe dokumenty programowe, w których poruszane były kwestie imigracji i polityki imigracyjnej.

Rozdział trzeci pod tytułem „Aktorzy procesu polityzacji zjawiska imigracji w Polsce” poświęcony został aktorom politycznym i niepolitycznym procesu polityzacji zjawiska imigracji w Polsce. Scharakteryzowano w nim aktorów polityki imigracyjnej oraz ich rolę w procesie polityzacji. Przeanalizowano stanowiska partii i ugrupowań politycznych prezentowane w programach partii, programach wyborczych oraz debacie

politycznej na temat imigracji i polityki imigracyjnej. Eksplanacji poddano również organizacje pozarządowe realizujące zadania z zakresu polityki imigracyjnej oraz rolę jaką odegrały w procesie polityzacji tego zjawiska. Przeanalizowano również ewolucję opinii publicznej wobec imigrantów w Polsce .

Rozdział czwarty pod nazwą „Kryzys imigracyjny w Europie i jego reperkusje dla polityki imigracyjnej Polski” poświęcony został kryzysowi imigracyjnemu w Europie oraz jego reperkusjom dla polityki imigracyjnej Polski. Przeanalizowano w nim politykę UE wobec kryzysu imigracyjnego i jej implikacje dla Polski jak również ewolucje stanowiska Polski wobec unijnych koncepcji rozwiązania kryzysu imigracyjnego, aktywność Polski w ramach Grupy Wyszehradzkiej (V4) i kooperację państw V4 w zakresie wypracowania własnych rozwiązań oraz prezentowania ich na forum państw członkowskich UE jako alternatywę dla podjętych wcześniej rozwiązań. W rozdziale tym przeanalizowano również ewolucję postrzegania przez opinię publiczną uchodźców i imigrantów przez pryzmat kryzysu imigracyjnego oraz wynikające z tego reperkusje dla procesu polityzacji imigracji w Polsce.

Rozdział piąty „Imigranci z Ukrainy w dyskursie politycznym w Polsce” analizuje problemy związane z imigracją z Ukrainy, przede wszystkim akcentuje obecność kwestii imigrantów z Ukrainy w dyskursie politycznym. Eksplanacji poddano determinanty zewnętrzne i wewnętrzne napływu imigrantów z Ukrainy do Polski, ich pozycję społeczną i ekonomiczną, jak również opinię publiczną wobec tej grupy imigrantów. Eksplikacją objęto również stanowiska partii politycznych wobec napływu imigrantów z Ukrainy do Polski, jak również instrumenty zarządzania imigracją z Ukrainy.

5. Wnioski

Egzegeza procesu polityzacji zjawiska imigracji w Polsce pozwoliła na uchwycenie momentu, w którym kwestia imigracji w Polsce była w szczególnym zainteresowaniu aktorów procesu polityzacji oraz rozpoznanie czynnika, który proces ten determinował. Analiza przeprowadzona w dysertacji pozwoliła na ustalenie jaki wpływ na politykę imigracyjną mają aktorzy procesu polityzacji. Odpowiadając na postawione pytania badawcze, udało się potwierdzić sformułowane hipotezy badawcze.

Po pierwsze, polityka imigracyjna nie pozostawała w sferze zainteresowań partii i ugrupowań politycznych. W związku z niewielkim zaangażowaniem partii politycznych w kwestie imigracji, nie toczyła się debata polityczna i społeczna nad założeniami polityki migracyjnej, tym samym nie miała miejsca polaryzacja sceny politycznej. Polityka imigracyjna tworzona była przez administrację. Dopiero kryzys imigracyjny z jakim zmagala się UE od 2015 roku wywołał zainteresowanie kwestią imigracji aktorów procesu polityzacji. Pomimo braku szczególnych zainteresowań partii i ugrupowań politycznych imigracja miała swoje odniesienie nie tylko w przepisach prawnych dotyczących tej kwestii, ale również dokumentach strategicznych czy programowych polityk sektorowych.

Po drugie, partie i ugrupowania polityczne w większości nie odnosiły się do kwestii imigracji w swoich dokumentach programowych oraz kampaniach wyborczych w latach 2004 -2015. Jedynie nieliczne partie podejmowały temat imigracji w swoich programach wyborczych. Partią, która w swoim programie wyborczym poruszała kwestie dotyczące imigracji z propozycją rozwiązań dla problemu imigracji był SLD w kampanii wyborczej 2011 roku. Analiza kampanii wyborczych w badanym okresie pozwala na stwierdzenie, że problem imigracji został włączony w obszar zainteresowań partii politycznych w 2015 roku i wykorzystany przede wszystkim na doraźne potrzeby wyborcze i cele polityczne. Tematem przewodnim kampanii wyborczej w 2015 roku były kwestie imigracji. Debata kampanii wyborczej w 2015 roku ukierunkowana była na kwestie uchodźców i imigrantów, a jej retoryka miała na celu osiągnięcie celów politycznych partii pretendujących do parlamentu i dostosowana do oczekiwań społecznych.

Po trzecie, zainteresowanie opinii publicznej imigracją wynikało z prowadzonej debaty politycznej jaka miała miejsce w latach 2015-2018. Narracja prowadzona przez partie i ugrupowania polityczne od 2015 roku spowodowała, że spór dotyczący napływu imigrantów do Polski przeniósł się również na arenę społeczną.

Po czwarte, w debacie publicznej uczestniczyły organizacje pozarządowe, które również włączyły się w spór dotyczący kwestii imigracji i uległy polaryzacji. Ponadto decyzje jakie były podejmowane przez parlament, czy rząd od roku 2015 związane z kwestiami imigracyjnymi często były argumentowane oczekiwaniami społecznymi.

Po piąte, społeczeństwo polskie w swoich postawach zaczęło różnicować imigrantów pochodzących z różnych regionów świata. Analiza badań opinii publicznej pozwala na stwierdzenie, że Polacy deklarowali coraz częściej negatywny stosunek do imigrantów pochodzących z krajów Bliskiego Wschodu i Afryki bez względu na przyczynę imigracji. Emocje jakie towarzyszyły dyskusjom na scenie politycznej przeniosły się na arenę społeczną. Polacy prezentowali pozytywne nastawienie do imigrantów z Ukrainy. Analiza badań wskazuje również, że zmiana postaw Polaków do imigrantów z krajów Bliskiego Wschodu i Afryki koreluje z czasem debaty publicznej dotyczącej kryzysu migracyjnego i głoszonymi przez partie rządzące stanowiskami wobec rozwiązań podejmowanych przez UE.

Analiza problemu wykazała, że w spór dotyczący kwestii imigracji zaangażowani byli różni aktorzy procesu polityzacji, między innymi partie i ugrupowania polityczne oraz organizacje pozarządowe. Wpływ aktorów procesu polityzacji na podejmowane decyzje w kwestii imigracji zależał od rodzaju aktorów zaangażowanych w proces podejmowania decyzji. Mniejszy wpływ na decyzje w kwestii imigracji mieli aktorzy niepolityczni. Ich rola ograniczała się w znacznym stopniu do opiniowania propozycji rozwiązań proponowanych przez aktorów politycznych. Partie i ugrupowania polityczne miały większy wpływ na podejmowane w badanym okresie decyzje dotyczące kwestii imigracji. Stało się to zauważalne w roku 2015, kiedy to decyzje dotyczące imigracji do Polski podejmowane były przez partie reprezentujące dwa rządy ustępujący PO-PSL i rozpoczynający kadencję rząd Zjednoczonej Prawicy (Prawo i Sprawiedliwość, Solidarna Polska i Porozumienie Jarosława Gowina). Rządy te głosem partii je tworzących prezentowały zgoła odmienne stanowiska. PO była przychylna przyjęciu imigrantów w ramach relokacji, natomiast PiS i pozostali koalicjanci sprzeciwiali się takiej postawie argumentując ją zagrożeniem bezpieczeństwa. Kwestia imigracji została celowo wprowadzona do debaty politycznej dla osiągnięcia określonych celów politycznych, w tym konkretnym przypadku wyborczych. Owa celowość spowodowała, że polityzacja imigracji została umocniona. W debacie politycznej dotyczącej imigracji została również wykorzystana kwestia imigracji z Ukrainy. Partie sprzeciwiające się przyjęciu imigrantów w ramach relokacji argumentowały swoje stanowisko zwiększając się liczbą imigrantów z Ukrainy, w dyskusjach na formach międzynarodowych padały

różne liczby, które nie zawsze odnosiły się do rzeczywistości. Wykorzystanie imigracji z Ukrainy miało na celu podtrzymywanie dotychczasowego stanowiska rządu polskiego do nieprzyjmowania uchodźców z krajów Afryki i Bliskiego Wschodu oraz wpisywało się w oczekiwania opinii publicznej, która była bardziej przychylna obecności w Polsce imigrantów z Ukrainy.

Dyskusja dotycząca imigrantów choć ze zmniejszonym nasileniem przeniosła się na kolejne lata. Co prawda nie była ona już tak burzliwa i absorbująca jak w kampanii wyborczej, niemniej w okresie bezpośrednim po wyborach parlamentarnych można było zauważyć jej obecność. Nasilała się w okresach związanych z atakami terrorystycznymi, które miały miejsce w latach 2015 - 2016 i ostatecznie wpłynęły na decyzje podjęte przez rząd w kwestii wycofania się z realizacji dotychczasowej polityki migracyjnej i podjęcia prac nad nowym dokumentem.

Przedstawione wyniki badań dotyczących polityzacji zjawiska imigracji w Polsce pozwalają wysunąć następujące wnioski:

- imigracja nie była postrzegana przez partie i ugrupowania polityczne jako zjawisko społeczne wymagające większego zainteresowania ze strony polityków. Tym samym, choć zdania na temat imigracji były podzielone, to dyskusje na ten temat nie były prowadzone w atmosferze strachu, nie prowadziły do polaryzacji sceny politycznej pobudzając negatywne nastawienie do imigrantów;
- kryzys migracyjny jaki miał miejsce w 2015 roku w Europie sprowokował partie i ugrupowania polityczne do podjęcia dyskusji na temat imigracji;
- umocnienie procesu polityzacji imigracji nastąpiło w 2015 roku w czasie kampanii wyborczej do parlamentu;
- proces polityzacji imigracji w Polsce został umocniony w 2015 roku i latach kolejnych;
- kwestia imigracji została włączona w kampanię wyborczą, która toczyła się w 2015 roku i spowodowała polaryzację sceny politycznej;
- kwestia imigracji została wykorzystana do osiągnięcia partykularnego interesu, jakim było pozyskanie jak największej grupy wyborców i przejęcie władzy;

- w procesie polityzacji zjawiska imigracji uczestniczyły organizacje pozarządowe, jednak ich wpływ na kształtowanie się polityki migracyjnej był ograniczony ze względu na opiniotwórczy charakter ich działalności.

Podsumowując, należy stwierdzić, że imigracja po 2004 roku nie stanowiła szczególnego zainteresowania aktorów politycznych procesu polityzacji. Nieliczne partie i ugrupowania polityczne podejmowały kwestie imigracji w swoich programach. Tematyka imigracji obecna była podczas wprowadzania rozwiązań prawnych czy strategicznych związanych z napływem i pobytem imigrantów w Polsce. Natomiast szczególne zainteresowanie imigracją przez aktorów procesu imigracji nastąpiło w 2015 roku wraz z pojawieniem się kryzysu migracyjnego w UE. Kryzys migracyjny spowodował polaryzację sceny politycznej i społecznej. Egzegeza procesu polityzacji pozwala przyjąć, że zjawisko imigracji w Polsce po 2004 roku podlegało procesowi polityzacji natomiast nasilenie tego procesu nastąpiło w okresie pojawienia się kryzysu migracyjnego w UE oraz kampanii wyborczej do parlamentu.

Szczecin, dnia 16 czerwca 2019 roku